

15.8.2025

YVV/1169/2025

Opetus- ja kulttuuriministeriö

VN/1088/2025

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (tilauskoulutus ja ulkomaalaisten opiskelijoiden lukuvuosimaksut)

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksen luonnoksesta. Yhdenvertaisuusvaltuutettu edistää yhdenvertaisuutta ja puuttuu syrjintään, edistää ulkomaalaisten asemaa ja oikeuksia sekä toimii kansallisena ihmiskaupparaportoijana. Näiden tehtäviensä näkökulmista valtuutettu lausuu seuraavaa.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä hallituksen esityksen tavoitetta puuttua etenkin tilauskoulutuksessa sekä lukiokoulutuksessa ilmenneisiin ongelmiin. Koulutukseen liittyvät ongelmat ovat suhteellisen uusia ja siksi lainsäädännöllä tulee korjata tilanne pikaisesti sekä vahvistaa opiskelijoiden oikeusturvaa.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää kansainvälistymisen tavoitetta sekä oppilaitosten toivetta saada kansainvälisiä opiskelijoita periaatteellisesti hyvänä. Riskien ja lasten haavoittuvan aseman vuoksi alaikäisten lasten tuottaminen Suomeen lukiokoulutukseen oppilaitosverkon ylläpitämiseksi ei ole eettisesti kestävä ratkaisu.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä seurata lakimuutosten vaikutuksia opiskelijoihin, heidän tilanteeseensa sekä heiltä perittäviin maksuihin.

Sikäli kun toimijoita koskee yhdenvertaisuuslain 6 § mukainen yhdenvertaisuuden edistämisvelvoite, on olennaista, että asia huomioidaan esityksen relevanteissa kohdissa. Koulutuksen järjestäjän velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta tarkoittaa

suunnitelmallisia toimia yhdenvertaisuuden edistämiseksi sekä velvollisuutta seurata ja arvioida yhdenvertaisuuden toteutumista.

Lukiokoulutus

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää ongelmallisena EU/ETA-maiden ulkopuolelta tulevien lasten lukiokoulutukseen liittyviä seikkoja. Hallituksen esitysluonnoksessa sivuilla 31–32 tuodaan kattavasti esille lasten haavoittuvuutta ja erilaisia riskejä. Toisista maanosista yksin lukioon tulleet lapset oleskelevat Suomessa, vieraassa yhteiskunnassa ja kieliympäristössä, ilman huoltajaa tai turvaverkkoa. Ongelmien esiintyessä lasten asema ja tilanne on hyvin hauras. Tämänhetkinen tilanne on alaikäisten osalta eettisesti kestämaton, mikä puoltaa lainsäädännön täsmentämistä.

Hallituksen esitysluonnoksessa nostetaan esiin (s. 11) yleensä ennen Suomeen saapumista tapahtuva kieli- ja/tai kulttuurikoulutus tai opiskeluvalmiuksia parantava koulutus. Nämä koulutukset ovat maksullisia ja koulutusta järjestävät yleensä aiemmin mainitut välittäjäorganisaatiot. Hallituksen esitysluonnoksessa todetaan maksullisten koulutusten ja palvelujen tarjoaminen tapahtuvan Suomen ulkopuolella ko. maan kansallisen lainsäädännön piirissä. Siksi tähän esimerkiksi lukio-opintoja edeltävään koulutukseen ei hallituksen esitysluonnoksella pystytä vastaamaan. Tosiasia kuitenkin on, että lasten perheet maksavat yksityisille yrityksille tuhansia euroja, jopa 25 000 euroa, jotta lapsen on mahdollista tulla Suomeen lukioon opiskelemaan. Perheiden sijoittaessa merkittävän summan rahaa lapsen koulunkäyntiin ovat paineet lasta kohtaan suuret.

Välittäjäorganisaation järjestämään maksulliseen koulutukseen ei jatkossakaan sisältyisi sääntelyä tai oikeusvarmuutta. Vaikka lainsäädännöllä asiaan ei voi puuttua, on viranomaisten, etenkin oppilaitosten, tiedostettava tämä mahdollisesti velkaantumista aiheuttava vaihe ja osaltaan pyrittävä ehkäisemään ilmiötä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä, että poliisi ja Rajavartiolaitos ovat kiinnittäneet huomiota välittäjäorganisaatioiden toimintaan mahdollisen kynnysrahan perimisen näkökulmasta, sekä korostaa ilmiön seurannan tärkeyttä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu korostaa, että lasten joutumista haavoittuvaan asemaan on ehkäistävä ennalta lainsäädännöllä sekä tietoisin toimin.

Pienemmillä paikkakunnilla ja syrjäisemmillä seuduilla asuvien nuorten oikeus lukiokoulutukseen on turvattava, mutta kestävillä tavoilla.

Lukuvuosimaksut

Hallituksen esityksen mukaan koulutuksesta aiheutuvat kustannukset rahoitettaisiin jatkossa opiskelijoilta perittävillä lukuvuosimaksuilla eikä opiskelijoiden kouluttamiseen myönnettäisi jatkossa valtionosuusrahoitusta.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu suhtautuu kriittisesti lukuvuosimaksujen käyttöön ottamiseen EU/ETA-valtioiden ulkopuolisille opiskelijoille ammatillisessa ja lukiokoulutuksessa. Lukuvuosimaksujen rahoituksessa on ilmennyt korkeakouluissa opiskeleville ongelmia, mikä on johtanut kansainvälisten opiskelijoiden toimeentulon vakaviin ongelmiin. On varmistettava, etteivät vastaavat toimeentuloa koskevat ongelmat siirry ammatilliseen ja lukiokoulutukseen, etenkin huomioiden, että heistä osa on alaikäisiä lapsia. Lisäksi huomioiden edellä sanotun maksullisista opintoja edeltävistä kieli- ja yhteiskuntaopinnoista, näyttäytyvät lukukausimaksut mahdollisesti ongelmallisena ratkaisuna.

Tilauuskoulutus

Tilauuskoulutuksen osalta yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää kannatettavana hallituksen esitysluonnoksen tavoitetta puuttua ilmenneisiin ongelmiin sekä vahvistaa opiskelijoiden oikeusturvaa. Jatkossa koulutusopiskelijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista tulisi sopia entistä paremmin tilaajien ja koulutuksen järjestäjien välisillä sopimuksilla sekä koulutuksen järjestäjille tulisi velvollisuus tiedottaa opiskelijoille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Koulutuksen tilaaja voisi periä tilauuskoulutukseen osallistuvalla opiskelijalla lähtömaan elinkustannuksiin nähden kohtuullisia maksuja. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää sopimusten sekä tilanteen jatkuvaa seurantaa välttämättömänä, myös soveltuvien osien huomioiden yhdenvertaisuuslain 6 §:n velvoitteet.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Rainer Hiltunen

Erityisasiantuntija

Anni Valovirta

